

Калантай Анастасія Леонівна
студентка групи М-ЮД-623
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник: начальник
відділу організації наукової роботи,
доктор філософських наук
Марченко О.В.*

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВНИКА

Питання філософії права як чинника морально-світоглядного становлення юриста є актуальним у наш час. Адже, філософія права може допомогти майбутнім фахівцям розвитку критичного і абстрактного мислення, навичок філософсько-правового осмислення процесів, які відбуваються в суспільстві, й пошуку шляхів удосконалення сучасних правових інститутів [1, с.6].

Загалом, питанням аналізу різноманітних проблем, пов'язаних з становленням морально-світоглядного формування юриста задавалися такі дослідники філософії та філософії права, як В.М. Свінціцький; І.В. Бичка; Г.І. Горак; І.Ф. Надольний; В.С. Соловійова; В.Д. Бабкіна; О.О. Бандура; В.А. Бачиніна; О.І. Гвоздіка; Г.-В.-Ф. Гегель; М.М. Гуренко; А.А. Козловський; М.І. Козюбра; М.В. Костицький; О.Є. Маноха; В.В. Шкода; А.О. Апель, Д. Берклі, Ю.Габерс, Ю.Грошевий, О.Данильян, С.Комаров, С.Максимов, В.Малахов, П.Рабінович, М.Підберезький та ін.

У літературі існує безліч визначень поняття “мораль”. У контексті аналізу заявленої проблематики найбільш імпонує таке, яке надали представники конструктивізму. Вони пропонують розглядати мораль як самореферентну систему з власним автопоезісом, що породжує моральні смисли та конституює проблемне поле духовності [3]. Щож стосується визначення поняття “право”, то полеміка між юристами, філософами та іншими дослідниками триває дотепер. Інколи змісти, що в нього вкладаються, принципово відрізняються один від одного. Якщо проаналізувати дане питання у історичному ракурсі, то в оке впадає те, що зміст поняття права постійно піддається критиці через намагання його вдосконалити [4, с.2].

Правник завжди й скрізь має бути носієм морально-правових норм, виступати творцем нових моральних цінностей у праві, пропагувати й доводити на власному прикладі, що будувати життя треба за моральними законами [2]. Так як філософія права — це самостійна галузь досліджень, на стику філософського та юридичного знання, що передбачає вивчення сутності і смислу права, його цінності і значення у житті людини та суспільства, а об'єктом філософії права є уся правова реальність (світ права), то можна розглядати пра-

во, в данному випадку, як цілісну науку про увесь людський світ. А філософія права виробляє в юриста цілісну систему поглядів на право — як особливий світ, складну багатогранну реальність із своїми закономірностями й логікою розвитку [1, с.6].

Щоб повніше осягнути моральну культуру правника, розглянемо необхідність створення моральної гармонії у таких позиціях: особа юриста, службова діяльність, прийняття рішення [2]. Дуже цікавим на цю тему є дослідження Сливки С. С., які він описує у своїй книзі “Юридична деонтологія”: “Моральна позиція юриста передбачає такі варіанти: свідомість-почуття, свідомість-поведінка, почуття - поведінка, свідомість - дія. Перший рівень (свідомість - почуття) характеризується можливістю наблизити власне почуття до рівня свідомості у моральному полі. Тут фактично “будується” умовна стартова готовність юриста до певної поведінки. Ідеальний варіант полягає у повній відповідності морального почуття моральній свідомості. Проте таке рідко трапляється на практиці. Фактично почуття стає своєрідною матеріалізацією свідомості, де частина усвідомлюваної інформації втрачається, внаслідок чого почуття ніби притуплюється, відстає від свідомості. Цей варіант допустимий, але різниця між свідомістю й почуттями має бути якнайменшою і прямувати до нуля.

Таким чином, складно виявити суперечності між моральною свідомістю і моральними почуттями. Моральна сутність юриста означає його готовність пожертвувати не заради конкретної справи чи людини, а заради утвердження вищої моралі (законів Всесвіту). Звичайно, більшість називатиме такий крок нерозумним, але він є серйозною перевіркою на рівень моральних почуттів охоронця правопорядку. Особливістю другого рівня градації (свідомість - поведінка) є фактичний перехід від моральної свідомості до моральної поведінки. Ще Гегель зазначав, що “справжній моральний стан є свідомість, яка скоює вчинки”. У цьому випадку моральна сутність юриста визначається як фактична дія: перетворення ідей вищої моралі безпосередньо у практику власного життя особи. Моральне почуття може при цьому “спрацювати”, отримати незначний “дотик” чи взагалі бути не “враженим”. Це залежить від того, чи людина замислюється над тією чи іншою моральною проблемою, чи ні. Зрозуміло, що надто тривале вагання може негативно позначитися на моральній вартості поведінки, оскільки затрачається час на певне зважування. Найбільш реальним і традиційним є третій рівень (почуття - поведінка), на якому моральна поведінка впливає із морального почуття. Це означає, що вже відбулася певна “трансформація” свідомості у почуття, виробився намір діяти. Як правило, схема “почуття-поведінка” ніколи не підводить. Головне, щоб “спрацювала” воля, яка є рушійною силою у схваленій суспільством поведінці юриста.”[2].

Тобто рівень моральності юриста визначають прийняті ним рішення. Важливість такого компонента моральної культури юриста, як активне використання моральних норм у юридичній діяльності, очевидна і підтверджується-

ся моральним імперативом І. Канта, згідно з яким існування моралі полягає у її виявах. У практиці правового регулювання суспільних відносин мораль спонукає до дії і виявляє сутність правника як людини [2].

Але як щодо ролі свідомості у цьому питанні? Адже надмірні моральні почуття можуть оволодіти юристом і це може зашкодити йому виконувати свою роботу. У такому випадку саме свідомість допоможе юристу прийняти справедливе правове рішення. Як приклад можна привести діяльність адвокатів. Питання їх моральності не раз обурювало громадськість: “Як можна виступати захисником злочинців?”. Саме такі випадки натиску на почуття регулюються правосвідомістю юриста, адже виступати захисником правопорушників — справедливе правове рішення, так як кожен має право на захист, і ущемляти людину в її правах було б не тільки не правомірно а й не справедливо.

Отже, проаналізувавши та дослідивши питання ролі філософії права як чинника у становленні моральної культури юриста можна дійти висновку, що мораль відіграє чи не найважливішу роль у діяльності юриста, та саме вона допомагає правникові зрозуміти, що людина - це унікальне творіння природи, а юрист повинен мати чималий запас любові до людей, усвідомлювати неповторність кожної особистості, створювати найсприятливіші юридичні умови для захисту найціннішого - життя людини [2]. А чи не є цей висновок одним із питань, які розглядаються та аналізуються філософським знанням? Адже саме вивчаючи філософію права ми можемо розмірковувати над перевагами морального та державних законах, які мають офіційну суспільну вагу.

---

1. О. В. Марченко, “Філософія права”, Частина 1, Навч. посібн., Дніпропетровськ, 2015 р.

2. С. С. Сливка, “Юридична деонтологія”, Підручник. Вид. 2-е, пере-роб. і доп- К.: Атіка, 2003.- 320 с.

3. Luhmann Niklas. Gibt es in unserer Gesellschaft unverzichtbare Normen / N.Luhmann. – Heidelberg : Klett, 1993. – 440 S.

4. Брусакова О. В., “Мораль і право як чинники оновлення змісту сучасного політичного і національно-патріотичного виховання”, Наукова стаття — 8 с